

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ
У ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

10014 м. Житомир, вул. Небесної Сотні, 11, тел. (0412) 55-01-15, E-mail: nmkptozhytomyr@ukr.net,
ЄДРПОУ 26556261

22.10.2025 № 239

на № _____ від _____

Керівникам ЗПО

Рекомендаційно-методичний лист

**Використання мистецтва
для викладання історії:
музика під час вивчення
певних історичних періодів.**

Сучасна історія України є надзвичайно складною, емоційно насиченою подіями та трагічною. Російсько-українська війна, що триває з 2014 року, стала не лише випробуванням для держави, а й поштовхом до відродження національної свідомості, патріотизму та культурної єдності.

Одним із ефективних засобів осмислення та емоційного переживання цих подій є використання музики під час викладання історії України періоду російсько-української війни (2014 – 2025 рр.) як ефективного інструменту для емоційного занурення здобувачів професійної освіти у події, формування національної ідентичності, розвитку емпатії й критичного мислення.

В процесі викладання історії України, особливо розділів, присвячених російсько-українській війні, використання пісенного матеріалу має значний педагогічний потенціал та методичну цінність, оскільки в процесі навчальних занять використовуються практично-методичні прийоми (аудіоілюстрації під час розповіді викладача; мінідослідження - повідомлення про пісню певної доби; порівняльний аналіз тексту пісні та історичного документа тощо).

Пісня - це не лише художній твір, а й свідок історії, який говорить мовою серця. Через пісню можна не лише донести фактичний матеріал, а й створити атмосферу співпереживання, допомогти здобувачам освіти глибше усвідомити сенс подій, побачити їх не лише крізь призму цифр і дат, а й через людські долі, усвідомити власну причетність до історії та виховати повагу до Героїв, що боронять країну.

Пісня завжди була носієм історичної пам'яті українців. Від народних дум козацької доби до стрілецьких і повстанських пісень ХХ століття - музика відображала боротьбу, біль і надію народу. Так само і в період сучасної війни: пісня стала своєрідним літописом епохи, який фіксує події, настрої, емоції, громадянські позиції; допомагає осмислити історичну дійсність; підтримує дух народу й формує ціннісне ставлення до Батьківщини.

Як історичне джерело та освітній інструмент музичні твори роблять урок живим, емоційно-насиченим і таким, що залишає слід у пам'яті.

Мета таких уроків:

- емоційно-ціннісне осмислення історії, відчуття трагізму і героїзму сучасної війни;
- формування громадянської позиції, усвідомлення важливості оборони держави, підтримки армії, згуртованості;
- ілюстрація історичних подій, відображення конкретних етапів війни - Майдан, анексія Криму, бої на Донбасі, повномасштабне вторгнення;
- збереження пам'яті про Героїв;

- ставлення до музичних творів як до своєрідних документів епохи.

Форми методичного підходу до використання музичних творів на уроках історії:

- епіграф до уроку – коротке прослуховування фрагмента перед темою;
- аналіз тексту пісні як історичного джерела - визначення історичних подій, символів, образів, що відображають епоху;
- порівняння історії та сучасності – наприклад, як образ захисника змінився з часів УПА до сьогодні;
- прослуховування з подальшим обговоренням - формування емоційного зв'язку з матеріалом, розвиток критичного мислення;
- Хвилина пам'яті – використання пісень-реквіємів у дні вшанування загиблих;
- створення проєктів, презентацій, постерів, буклетів, ментальних карт, плейлистів, де здобувачі професійної освіти досліджують:
- пісні про війну, їхніх авторів і контекст створення;
- порівняння пісень різних історичних періодів (наприклад, стрілецьких і сучасних), що допомагає простежити послідовність традиції боротьби за свободу;

Методичні ідеї та варіанти використання музики на уроці

1. *Вступ до теми (емоційний вступ).* Наприклад, на початку уроку про події 24 лютого 2022 р. звучить короткий уривок пісні «Ой у лузі червона калина» у виконанні Андрія Хливнюка.

2. *Аналіз змісту пісні як історичного джерела.* Здобувачі професійної освіти розглядають текст пісні, з'ясовують, які події, постаті, емоції відображені.

3. *Порівняння різних музичних творів.* Наприклад, пісні часів УПА і сучасні військові пісні - що спільного у мотивах, образах, стилі.

4. *Створення здобувачами професійної освіти власних мініпроєктів:*

- презентація «Пісня, яка стала символом війни», де здобувачі аналізують одну композицію;
- інтерактивна вправа «Пісня - символ спротиву», здобувачі освіти обирають пісню, пояснюють, чому вона відображає дух народу;
- створення аудіохроніки. здобувачі освіти підбирають пісні до певних дат (2014, - 2025 рр.) і створюють «звукову історію» війни.

5. *Музичний супровід на інтегрованих уроках.* Поєднання історії, захисту України, громадянської освіти, літератури.

Приклад уроку (етапи)

Тема: «Україна під час російсько-української війни (2014–2025)»

1. Прослухати музичну композицію «Стефанія», обговорити чому пісня стала символом України.

2. Переглянути уривок новин чи фото з 2022 року.

3. Проаналізувати текст: (які цінності передає зміст тексту?)

-«Там, біля тополі калина росте» /Українська армія

https://www.youtube.com/watch?v=2IJmS2_GR-8&list=RDkUPbuefOju8&index=4

-«Доброго вечора. Ми з України!» <https://surl.li/gpnlag>

<https://www.youtube.com/watch?v=YehvctSIJ1w>

4. Завершити урок музичним твором «Молитва за Україну» як символом надії та незламності

Очікувані результати:

- емоційне залучення здобувачів професійної освіти у сучасну історію;
- усвідомлення особистої причетності до подій;
- розвиток медіаграмотності (аналіз змісту, контексту, впливу);
- підтримка патріотичного виховання засобами мистецтва.

Такі методи сприяють розвитку емоційного інтелекту, патріотичних почуттів та активної громадянської позиції майбутніх висококваліфікованих фахівців.

Сучасні пісні, які варто використати на уроках предметів суспільного циклу Початок війни (2014–2015 рр.)

«Пливе кача» – Пікардійська терція (реквієм Небесній Сотні, символ пам'яті полеглих героїв Революції Гідності та війни. Її використання на уроці історії дозволяє говорити про ціну свободи, жертвність і людську гідність) <https://surl.li/avrjit>

«Брат за брата» – Kozak System» - відображає єдність і бойовий дух <https://surl.li/dtzqde>

«Не твоя війна» – Океан Ельзи - емоційна реакція на початок конфлікту <https://surl.li/xqvtud>

Війна на Донбасі

«Лови момент» – Антитіла - про втрати й ціну свободи <https://surl.li/ypszzj>

«Висота» - Тартак - про героїзм та самовідданість солдатів – «кіборгів», які захищали стратегічно важливий об'єкт в Донецькому аеропорту <https://www.youtube.com/watch?v=T8oThmGiTsI>

«Ангели війни» – Олександр Рожко – про волонтерів, їхню допомогу, підтримку і самовідданість <https://www.youtube.com/watch?v=npaAY6QJc1I>

«Душі» – Павло Вишебаба та український репер BURLA – про війну на Донбасі <https://www.unian.ua/lite/music/viyskoviy-pavlo-vishebaba-vipustiv-sumnu-pisnyu-pro-donbas-ta-viynu-12337407.html>

«Обійми» – Океан Ельзи - пісня, яка після повномасштабного вторгнення Росії стала «голосом України», що виражає прагнення обійняти близьких, які розлучені через війну <https://surl.li/uempxu>

«Мамо не плач» - військово-патріотичний гурт «Кулі» - присвята всім матерям, які чекають повернення своїх захисників, та підкреслює незламність українських військових <https://www.youtube.com/watch?v=IG0Ey-zwP3M>

Повномасштабне вторгнення (2022–2025 рр.)

«Стефанія» – Kalush Orchestra - поєднання сучасного українського звуку й народних мотивів; пісня, що поєднує особисту історію з національним контекстом, стала символом незламності та культурної сили України на міжнародній арені <https://www.youtube.com/watch?v=Z8Z51no1TD0>

«Лист до мами» - BARABANDA - <https://www.youtube.com/watch?v=FB66mdrur5g>

Музичний трек «Доброго вечора, ми з України» – PROBASS Δ HARDI - символ спротиву й віри у перемогу <https://surl.li/eaxsom>

«Вільні люди» - Без обмежень - гімн гордості за Україну, який присвячений 31-й річниці її незалежності та вшановує видатних українців та ключові події в історії держави <https://surl.li/cktabj>

«Люди-Титани» - KOZAK SYSTEM <https://surl.li/fiobpa>

«Молитва за Україну» – Оксана Муха, Зіновій Медюх - духовний компонент у час війни; пісня стала популярною серед військових <https://surl.li/ccngdpom> <https://surl.li/advbtc>

«Молитва» - Alyona Alyona та Jerry Heil - колективна молитва за мир в Україні та за всіх українців, які постраждали від російської агресії <https://surl.li/jqwazh>

«Україна - це ти» – Тіна Кароль - патріотична сучасна композиція про різні аспекти та символи України, які асоціюються з кожним українцем <https://surl.li/dxbtba>

«Маніфест» - Артем Пивоваров - гімн українській ідентичності, що оспівує якості, які об'єднують українців: щирість, доброту, стійкість та незламність <https://surl.li/vkcwrv>

Національний симфонічний проєкт «Ода стійкості» - симфонії свободи в часи випробувань <https://philharmonia.lviv.ua/event/oda-stijkosti/>; <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3965361-oda-stijkosti-militarizovana-muzika-z-mazornim-finalom.html>

Такі композиції не лише відображають історичні події, а й дають можливість говорити про цінності, ідентичність, патріотизм та людяність.

Музику можна інтегрувати в уроки історії не лише під час огляду воєн, а й при вивченні інших тем, пов'язаних з певними історичними епохами або подіями. Це може

допомогти здобувачам освіти краще засвоювати матеріал, покращити запам'ятовування, розвинути творче мислення та сприйняття, а також відчувати емоційний зв'язок з минулим.

Джерела для викладача.

YouTube-канали:

- Музика війни (збірка українських пісень про війну)
- Суспільне Культура - документальні кліпи й інтерв'ю з виконавцями
- Armed Forces of Ukraine Music Band - офіційні виступи військових оркестрів
<https://surl.li/qlpuvj>

Освітні платформи:

«Музеї України онлайн» - тематичні плейлисти.

EdEra, Всеосвіта, На урок - готові уроки з інтеграцією пісень.

Вірші, пісні, оркестрові композиції

Список пісень про російсько-українську війну (з 2022 р.) <https://surl.li/foyyjm>

Пісні, народжені війною. Збірка українських пісень про війну <https://surl.li/cmrgeg>

Національний симфонічний проєкт «Ода стійкості» - симфонії свободи в часи

випробувань <https://philharmonia.lviv.ua/event/oda-stijkosti/>

Музико грай. Військовий оркестр 93 ОМБР «ХОЛОДНИЙ ЯР»

<https://www.youtube.com/watch?v=O-BzF0MndqM&list=RDKUPbuefOju8&index=3>

Зразково-показовий оркестр Збройних Сил України (Бахмут)

<https://www.youtube.com/watch?v=KUPbuefOju8&list=RDKUPbuefOju8>

Пісні перемоги 2025 – Збірка патріотичних пісень про війну в Україні, Награш band

<https://www.youtube.com/watch?v=hMC-kS7icls>

Вірш «Доброго Вечора!» - Віталій Міхалевський

<https://www.youtube.com/watch?v=Sck6Iibw9JU&t=21s>

АЗОВ Іван Пилипець - АЗОВ

https://www.youtube.com/watch?v=A8_RlwWFSeg&list=RDA8_RlwWFSeg&start_radio=1

Фраза «Доброго вечора, ми з України». Автором фрази «Доброго вечора. Ми з України!» є український музикант, фронтмен і вокаліст гурту «ДахаБраха» Галаневич Марко Володимирович (2014 р.). Музичний трек з цією фразою створив український електронний дует [DJ ProBassΔHardi](#) (Артем Ткаченко та Максим Мокренко) у 2022 році, який і зробив її крилатою.

Музика в процесі вивчення історії України є потужним педагогічно-методичним ресурсом, в якому тісно переплітається виховний потенціал, емоційно-ціннісний розвиток, соціалізуюча функція, засоби активації пізнавальної діяльності, формування компетентностей та міжпредметна інтеграція.

Сьогодні українська музика продовжує розвиватися, поєднуючи традиції з новаторством і гідно представляє Україну на світовій культурній арені. Таким чином, музика - це не просто мистецтво, а жива пам'ять і сила, що об'єднує український народ у минулому, сучасному й майбутньому.

В.о. директора

Ірина ТКАЧУК

Підготувала Таліна КОВАЛЬЧУК,
методистка НМК ПТО у Житомирській області

